

Reeks Spirituele Meesters

AANDACHT VOOR
DE AANWEZIGE

Reeks Spirituele Meesters

AANDACHT
VOOR DE AANWEZIGE

Frère LAURENT

© Carmelitana, Gent (www.carmelitana.be)

Oorspronkelijke titel: *Maximes spirituelles fort utiles
aux âmes pieuses pour acquérir la présence de Dieu,
Paris, 1692; Les Moeurs et les entretiens du Frère
Laurent de la Résurrection, Châlons, 1694*

Inleidingen en vertaling: Carlos Noyen

ISBN: 978-949-2434-38-8

Wettelijk Depot: D/2024/0770/01

Kaft en vormgeving: Press Point.be - Kluisbergen

Druk: BestinGraphics

NUR 707

Inhoud

INLEIDING	7
GESPREKKEN	33
BRIEVEN	57
GEESTELIJKE LEEFREGELS	107
LEVEN MET GOD	129
WOORDEN VOL WIJSHEID	139

Inleiding

1. Biografische schets

Over de jeugdijaren van frère Laurent weten we eigenlijk weinig. Zelfs zijn exacte geboortedatum is onbekend. Verschillende bronnen vermelden het jaar 1614 zonder verdere gegevens. Zijn burgerlijke naam luidt: Nicolas Herman. Zijn ouders, Dominique en Louise, “voornamen mensen”, wonen in Hérémnil, een klein dorp in Lotharingen. Had hij broers en zussen? Liep hij school? Oefende hij als jongeman een ambacht uit? Op die vragen blijven we het antwoord schuldig.

Op de leeftijd van 18 jaar overvalt hem een kosmische intuïtie van Gods grootheid en aanwezigheid bij het zien van een ontbladerde boom in de winter. Nicolas bedenkt daarbij hoe die boom weldra opnieuw in bloei gaat staan en vruchten zal voortbrengen. Dit inzicht in Gods grootheid en macht blijft hem zijn leven lang bij. Verwondering als een open venster dat ons iets laat vermoeden van een horizon voorbij het alledaagse...

Toch gaat Nicolas zich aansluiten bij het leger. Want het zijn troebele tijden. De Dertigjarige oorlog woedt volop. Op een bepaalde dag wordt hij zelfs als spion aangehouden door de vijandige troepen en riskeert hij de doodstraf; gelukkig kan hij zijn onschuld bewijzen en vervoegt hij zich

opnieuw bij de troepen van Lotharingen. In 1635 wordt hij gewond. Daarom keert hij naar huis terug. Wat er nadien allemaal gebeurt kunnen we enkel maar gissen. Later zal Laurent wel zijn spijt uitdrukken over “de wanorde van zijn jonge jaren”. Toch was hij vastbesloten zijn gedrag te verbeteren.

Zijn leven neemt inderdaad een heel andere wending: eerst gaat hij een tijdlang meelevens met een kluizenaar. Wellicht is hij kort nadien toch in dienst van een zekere monsieur Fieubet die in Parijs woont. Op de leeftijd van 26 jaar besluit hij dan om in te treden bij de ongeschoeide karmelieten in Parijs. We zijn half juni 1640. Hij krijgt er een nieuwe naam: frère Laurent de la Résurrection. Hij bekent later dat hij in het eerste jaar van zijn verblijf aldaar “enkel maar voldoening heeft ervaren”.

Na twee jaar opleiding in het noviciaat spreekt Laurent zijn kloostergeloften uit op 14 augustus 1642. Blijkbaar moet kort daarop een heel moeilijke periode begonnen zijn; of is die er reeds in de noviciaatstijd? We laten hem zelf aan het woord: *“Gedurende de eerste tien jaren heb ik veel te verduren gehad. Het besef dat ik niet aan God toebehoorde zoals ik dat had gewild, mijn zonden uit het verleden die mij steeds voor ogen stonden en de grote genaden die God mij verleende, waren de oorzaak en de bron van al mijn verdriet. In al die tijd ben ik vaak bezweken maar ben ik meteen weer opgestaan. Ik had het idee dat de schepselen,*

het verstand en God zelf zich tegen mij kantten en dat ik alleen nog maar het geloof over had. Soms werd ik gekweld door de gedachte dat dit het gevolg was van mijn inbeelding omdat ik de pretentie had ineens op het punt te zijn gekomen dat anderen slechts met moeite bereiken. Andere keren dacht ik weer dat ik bezig was mij goed en wel naar de verdoemenis te helpen en dat er voor mij geen heil meer bestond. Toen ik mij erbij had neergelegd dat ik tot aan het einde van mijn leven in die verwarring en ongerustheid zou blijven verkeren (die overigens geen afbreuk deden aan mijn vertrouwen op God en er alleen maar toe dienden om mijn geloof te vermeerderen) merkte ik ineens dat ik helemaal veranderd was. Mijn ziel die tot dan toe altijd vol verwarring was, voelde innerlijk een diepe vrede, alsof zij in haar kern en in een plaats van rust was beland.” (Brief 2) Die laatste woorden raken de essentie van zijn boodschap: in alle omstandigheden gelovig terugkeren naar de innerlijke kern, waar God aanwezig is.

Als jonge kloosterling krijgt Laurent de opdracht om kok te zijn voor de gemeenschap die soms meer dan honderd broeders telt. En dat met de middelen van die tijd, zonder enig modern comfort. Die taak neemt hij gedurende vijftien jaar op zich; hij moet er op een bepaald moment mee stoppen omdat hij steeds meer mank gaat lopen. Is dit nog een gevolg van zijn verwonding op het slagveld? Daarom volgt een nieuwe opdracht: hij wordt de schoenmaker (of juister: de sandalenmaker) van de gemeenschap. Die

taak kan hij immers grotendeels zittend volbrengen. Maar toch wordt hij soms uitgezonden voor andere opdrachten zoals de aankoop van de voorraad wijn. Zo onderneemt hij in 1665 een reis van twee à drie weken in Auvergne, een achthonderd kilometer heen en terug. Het jaar daarop reist hij richting Bourgogne (zeshonderd kilometer heen en terug) en dit alles per boot. Omdat hij steeds moeilijker gaat lopen, kan hij zich op de boot soms alleen maar verplaatsen door zich aan de tonnen vast te houden.

Stilaan en zonder het goed zelf te beseffen oefent Laurent een goede invloed uit op zijn jongere medebroeders of op de bezoekers van het klooster en de kerk. Abbé de Beaufort, die hem geregeld vanaf 1666 een bezoek brengt, onderstreept de achting die “geleerde priesters en kloosterlingen” voor Laurent koesteren. Abbé Goujet, zelf een parisien, beweert stellig dat “heel Parijs hem bewonderde”! Eén bijzondere bezoeker moet alleszins vermeld worden, namelijk Fénelon (later aartsbischop van Cambrai). In zijn soms verbeterde discussie met Bossuet in verband met mystiek antwoordt hij eens: “Men kan elke dag bijleren als men de wegen van God bestudeert bij mensen die niet geletterd zijn maar ervaring bezitten. Had men niet voor de praktijk kunnen leren door bv. met de goede frère Laurent te praten?” Dat laatste heeft Fénelon nog gedaan net vóór het overlijden van Laurent.

Abbé de Beaufort, de eerste biograaf van Laurent, heeft ons een mooi portret van Laurent nagelaten: “De deugdzaamheid van frère Laurent maakte hem niet mensenschuw. Hij had een open houding van gastvrijheid, die vertrouwen inboezemde en vooreerst deed voelen dat men hem alles kon zeggen en dat men een vriend had gevonden. Als hij de mensen kende met wie hij te doen had, sprak hij van zijn kant vrijuit en toonde hij een grote goedheid. Wat hij zei was eenvoudig, steeds raak en zinvol. Door zijn nogal ruw uiterlijk heen, ontdekte men een bijzondere wijsheid, een vrijheid die groter was dan bij een gewone broeder, een doorzicht dat alle verwachtingen overtrof... Hij bezat het beste hart ter wereld... Zijn eenvoudige manier van doen en zijn bescheidenheid veroverden de achting en de welwillendheid van allen die hem zagen. Hoe meer men hem ontmoette, des te meer ontdekte men een rechtvaardige en vrome inborst, die men nauwelijks elders ontmoet.” (*Moeurs*)

Dikwijls wordt door andere mensen gewezen op zijn “gezond oordeel”. Maar had hij ook een bepaalde intellectuele bagage? In het klooster waarin hij leefde, kreeg hij zeker een vorming door de verplichte geestelijke lectuur en de opleiding van de kant van medebroeders. Eén van hen was de eerste Franse vertaler van de werken van Jan van het Kruis. Mogelijk hoorde Laurent wel in gesprekken of sermoenen iets over de leer van die

Spaanse mysticus. Eigenlijk weten we weinig over zijn intellectuele vorming.

De laatste vijftientig jaar van zijn leven lijdt Laurent steeds meer onder de wond aan zijn been. Die wordt stilaan een zweer die hevige pijnen veroorzaakt. Zes dagen vóór zijn overlijden schrijft hij nog in een laatste brief: *“Ik verhoop van Gods barmhartigheid Hem binnen enkele dagen te zien.”* Tot op het einde blijft hij helder van geest. Hij sterft op 12 februari 1692, zevenenzeventig jaar oud, in het karmelietenklooster te Parijs.

2. Zijn nalatenschap

Wat heeft frère Laurent aan geschriften nagelaten? Of nog juister: wat biedt zijn biograaf ons aan in zijn boek over Laurent? Op de eerste plaats zestien brieven die aan verschillende mensen werden gericht. Aan die brieven wordt een kort traktaat toegevoegd met als titel *Maximes spirituelles ou Moyens pour acquérir la présence de Dieu*. Het zijn vingerwijzingen om God te zoeken in het leven van elke dag. Deze teksten zijn zeker authentiek. Abbé de Beaufort, zijn biograaf, geeft ook nog het verslag aan van vier gesprekken met de broeder in de jaren 1666-1667. De auteur verzekert met

stelligheid: “Frère Laurent zal zelf aan het woord zijn. Ik zal u zelfs zijn eigen woorden aanbieden uit die vier onderhouden die ik met hem had en die ik opgeschreven heb zodra ik hem verlaten had.” Of alles letterlijk weergegeven is, lijkt hier minder zeker. De biograaf voegt er nog twee werkjes aan toe, die hij zelf schreef: *Pratique de l'exercice de la présence de Dieu tirée des Lettres du frère Laurent*. Het is een samenvatting van Laurents boodschap aan de hand van een aantal teksten uit zijn brieven. Ten slotte geeft de Beaufort nog twee biografische schetsen: een lofrede (*Éloge*) in een barokke stijl waarin hij vooral zijn bewondering voor frère Laurent uitdrukt; historische nauwkeurigheid is daarbij niet zijn grootste zorg. Verder is er ook nog een traktaat over de levenswijze van frère Laurent (*Moeurs*). Niet zonder reden werden deze twee traktaten nog nooit helemaal in het Nederlands vertaald (en dat zullen we ook nu niet doen): niet alleen omwille van de gezwollen woordkeuze en de bijna blinde verering maar ook omdat de inhoud niet altijd betrouwbaar is. De biograaf verrijkt zijn persoonlijke herinneringen met talrijke gegevens ontleend aan meerdere mensen die Laurent gekend hebben. Soms spreekt hij zichzelf tegen. Hij wil eerder een heilige voorstellen dan een concrete mens; weliswaar citeert hij enkele mooie teksten van Laurent zelf. Maar ze brengen geen substantieel

nieuw inzicht in de persoon en de boodschap van Laurent.¹

Abbé de Beaufort gaf alle teksten uit in twee delen. In 1692 verscheen in Parijs bij de uitgever Couterot het eerste deel *Maximes spirituelles fort utiles aux âmes pieuses pour acquérir la présence de Dieu, recueillies de quelques manuscrits du Frère Laurent de la Résurrection, religieux convers des Carmes déchaussez, avec l'abrégé de la vie de l'auteur et quelques lettres qu'il a écrites à des personnes de piété*. In 1694 werd het tweede deel gepubliceerd in Châlons door de uitgever Jacques Seneuze *Les Moeurs et entretiens du Frère Laurent de la Résurrection, religieux carme déchaussé, avec la Pratique de l'exercice de la présence de Dieu, tirée de ses lettres*.

3. Verspreiding en vertalingen

.....

Merkwaardig genoeg: na die eerste uitgaven in 1692 en 1694 wordt de tweede editie uitgegeven in 1699... in Keulen! Inderdaad, Laurent wordt heel vlug in eigen land vergeten. Zo wordt

1 De volledige Franse tekst van die twee traktaten is te vinden in het boek van Conrad De MEESTER, *Frère Laurent de la Résurrection*, Paris, Le Cerf, 1991. Een aantal mooie fragmenten geven we in de laatste twee hoofdstukken van deze vertaling.

ook de derde editie van zijn geschriften in Keulen uitgegeven. Pas in 1924 komt een nieuwe Franse uitgave in Parijs op de markt, en dan nog op initiatief van de Quakers. Het Voorwoord heeft het heel mooi over “een nederige en trouwe dienaar van Jezus Christus, die noch aan het katholicisme noch aan het protestantisme toebehoort, maar aan allen die, welk confessioneel etiket ze ook dragen, in hun leven van elke dag proberen Jezus Christus tot Koning te maken.” Dat zal dan wel dé reden zijn waarom zijn geschriften hun weg vonden in niet-katholieke middens.

Vooreerst in de Duitssprekende landen. Reeds in 1701 zullen piëtistische protestanten zijn teksten, samen met teksten van Madame Guyon, verspreiden (Frankfurt-Leipzig). Tot op heden worden Laurents geschriften in het Duits vertaald. Een grote rol daarbij speelde Gerhard Tersteegen in de achttiende en negentiende eeuw. De invloed van Laurent op Tersteegen kan niet overschat worden.

In de Engelstalige landen komt de interesse voor Frère Laurent later aan bod, maar ze wordt in de loop van de jaren ook intenser. De eerste Engelse vertaling komt er in 1724. Niemand heeft zoveel bijgedragen tot de verspreiding van Laurents geschriften als John Wesley, de stichter van de methodisten. Ook op zijn missietochten in Amerika in 1736 maakt hij de teksten van frère Laurent bekend. Tot op de dag

van vandaag worden zijn teksten in de Engelstalige wereld verspreid door zowel anglicanen als katholieken en protestanten. Onlangs nog verscheen een vertaling in hedendaags Engels.²

In de voorbije eeuw werd frère Laurent in eigen land gerehabiliteerd. Maar pas in 1948 kwam een nieuwe editie met goede inleidingen op de markt dank zij de interesse van een Franse karmeliet: *L'expérience de la présence de Dieu* (Paris, Le Seuil). In 1991 publiceerde de Vlaamse karmeliet Koen De Meester een nieuwe, kritische editie: *Frère Laurent de la Résurrection. Écrits et entretiens sur la Pratique de la présence de Dieu* (Paris, Le Cerf).

De grote kenner van de geschiedenis van de Franse spiritualiteit, Henri Brémond, noemt Laurent “uitsluitend mysticus en zelfs één van de grootste”³, alhoewel er in zijn geschriften nergens sprake is van extases of visioenen. De inleider van de Franse uitgave uit 1948 schrijft onomwonden: “Laurent de la Résurrection lijkt ons een authentiek spirituele figuur te zijn... die perfect zijn plaats vindt in de rij van de mystieken van de Karmel, tussen een Jan van het Kruis wiens invloed hij

2 *The practice of the presence of God in modern English*, s.d., s.l.

3 Henri BRÉMOND, *Histoire littéraire du sentiment religieux en France*, t.IV, Paris, Bloud et Gay, 1923, p. 392.

wellicht ondergaan heeft en een heilige Teresia van het Kind-Jezus die hij reeds aankondigt door zijn vertrouwensvolle eenvoud en zijn manier om zich over te geven aan de barmhartige liefde”.⁴ Niet minder belangrijk is de waardering van de kant van niemand minder dan Aldous Huxley die vindt dat “Laurent een soort beroemdheid gekregen heeft in milieus die anders ongeïnteresseerd bleven voor stil gebed en andere geestelijke oefeningen”.⁵ En als Titus Brandsma beweert dat frère Laurent “in heel de wereld beroemd is”⁶, dan is dat nauwelijks overdreven: er bestaan al vertalingen in het Kroatisch, het Indonesisch, het Hebreeuws, het Hindi...

En de Nederlandstalige editie? De eerste vertaling in het Nederlands komt er pas in 1842 (bij J. Rousseau in Gent). De titel: *Grondregels tot een volkomen godvruchtig leven of de vereeniging der ziel met God. De tegenwoordigheid Gods, middelen om ze te verkrijgen, derzelven voordelen, gevolgd door eenige brieven, allen beschreven door broeder Laurentius van de Verrijzenis.*

4 Fr. Laurent de la Résurrection, *L'expérience de la présence de Dieu*, Paris, Le Seuil, 1948, p. 9–10.

5 Aldous HUXLEY, *The Perennial Philosophy*, London, Chatto and Windus, p. 328

6 Titus BRANDSMA, art. “Carmes” in *Dictionnaire de spiritualité*, t. II, col. 162.

Er komt een herdruk in 1853 en dan is het wachten tot 1910 op een nieuwe vertaling met als titel *De beoefening van de tegenwoordigheid van God door Broeder Laurent* (uit het Engels vertaald en nagezien naar de Duitse vertaling), Amsterdam. In 1954 komt een andere vertaling uit onder de titel *De beoefening van de tegenwoordigheid Gods* (Antwerpen-Amsterdam). De laatste drie vertalingen krijgen telkens een andere titel: *God nabij* (Bussum-Hasselt/Antwerpen, 1956); *Licht in ons hart. Gods aanwezigheid* (Gent, 1976) en *Besef van Gods tegenwoordigheid* (Hoornaar, 1999). Onze nieuwe uitgave geven we als titel *Aandacht voor de Aanwezige*. Verderop verantwoorden we de keuze voor deze titel.

Ooit merkte Walter Nigg op (als protestant die heel wat boeken schreef over katholieke heiligen): “Het overzicht van de verschillende uitgaven bewijst dat frère Laurent in staat is geweest de aandacht van de verschillende christelijke confessies te wekken. Met zijn ervaring van de tegenwoordigheid Gods behoort hij tot een ruimte die voorbij alle belijdenissen is, door een waarheid te beklemtonen die eigen is zowel aan katholieken als aan protestanten, ook al kan zijn karmelitaanse achtergrond niet uitgevlakt worden. Hij leefde in de zeventiende eeuw toen nog niemand over oecumene sprak, toch was hij boodschapper van een christendom dat door alle belijdenissen heen loopt.”⁷

7 W. NIGG, “Bruder Lorenz” in *Der verborgene Glanz oder die paradoxe Lobpreisung*, Olten/Freiburg-im-Bresgau, 1974, p. 141.

Vandaag mogen we gerust een stap verder zetten: de teksten van frère Laurent zijn geschikt voor een interreligieuze dialoog. Aandacht is bv. een sleutelwoord in het zenboeddhisme. Toch opmerkelijk dat Laurent het nergens heeft over Jezus, de heilige Geest, Maria, aflaten, sacramenten. Natuurlijk ontkent hij dat alles niet. Maar hij kijkt naar het uiteindelijk doel van ons leven en de hele schepping: “God alles in allen” zoals de apostel Paulus zegt (1 Kor. 15,28). Zoeken niet alle godsdiensten naar die Ultieme Werkelijkheid, al krijgt die dan verschillende namen? Voor Laurent is God eigenlijk niets anders dan liefde die zich geopenbaard heeft in het leven en de woorden van Jezus Christus. Dat de geschriften van frère Laurent een basis kunnen vormen voor een interreligieuze dialoog wordt duidelijker als wij stilstaan bij de inhoud van zijn boodschap.

4. Zijn boodschap

Abbé de Beaufort, de biograaf, benadrukt nogal het geloof van broeder Laurent. Terecht. Eigenlijk zijn de teksten van frère Laurent één groots getuigenis van een verdiept en uitgezuiverd geloof. Hij werd zonder twijfel christelijk opgevoed. Maar het vertrekpunt van zijn verdiept geloof is wel de